

บทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนิวนอร์มอล

Role of Monks in Wisdom Stimulation in the New Normal Era

พระมานพ โชติโก (หงษ์พันธ์)¹ และ พระพรสวรรค์ จูฑิตยาโน²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ^{1,2}

Phra Manop Chotigo (Hongpan)¹ and Phra Ponsawan Thitiyano²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Si Sa Ket Buddhist College^{1,2}

Corresponding Author, E-mail: manophonpan2526@gmail.com

บทคัดย่อ

บทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนิวนอร์มอล คือ การที่พระสงฆ์ทำหน้าที่กระตุ้นทางปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งของตนเองและสังคมส่วนรวม โดยตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้รู้เท่าทัน ไม่ตื่นตระหนกในสถานการณ์ที่โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) กำลังแพร่ระบาดอยู่ในสังคมไทยขณะนี้ โดยใช้สติและหลักธรรมกาลามสูตร 10 ประการ มาวิเคราะห์ รวบรวมข้อมูล ไตร่ตรอง หาเหตุผล พิจารณา ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนิวนอร์มอล 2) แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนิวนอร์มอล ผ่านปัญญา 3 ประการ คือ 1) ปัญญาจากการฟัง 2) ปัญญาจากการคิด 3) ปัญญาจากการปฏิบัติ ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ พิจารณาปัญหาและการหาคำตอบของปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) เพื่อให้สามารถปรับร่างกายและจิตใจให้สามารถอยู่ได้อย่างมีสติ รู้เท่าทันกับสถานการณ์ โดยไม่ตื่นตระหนกจนเกินไป

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์; กระตุ้นทางปัญญา; ยุคนิวนอร์มอล

* ได้รับบทความ: 22 กันยายน 2564; แก้ไขบทความ: 17 มีนาคม 2565; ตอประวัติพิมพ์: 24 มีนาคม 2565

Abstract

Role of Priests in wisdoms Stimulation in the New Normal Era It is the monks acting to stimulate the wisdoms. To solve various problems is to use wisdoms to solve problems of self and society. By being aware of the problems that arise to be informed don't panic In a situation where the novel coronavirus disease 2019 (Covic-19) is spreading in Thai society, by using mindfulness and applying the ten principles of the Kalama Sutta to analyze, collect data, reflect, find reasons, consider the problems that arise. This article aims to 1) Study the concepts of monks' roles in wisdoms stimulation in the New Normal era. 2) Guidelines for developing the roles of monks in New Normal wisdoms stimulation through 3 types of wisdoms: 1) Wisdoms from Listening 2) Wisdom from thinking 3) wisdoms from practice in solving problems in a systematic way Considering problems and finding solutions to problems in economic, social, political, and the epidemic of coronavirus disease 2019 (Covic-19) to be able to adjust the body and mind to be able to live mindfulness

Keywords: Role Monks; Wisdoms Stimulation; New Normal Era

บทนำ

พระพุทธศาสนานับแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคมไทย จนถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติภายใต้ฐานอุดมคติ เห็นได้จากสถิติปี พ.ศ. 2561 พบว่า มีผู้นับถือพระพุทธศาสนาอยู่ร้อยละ 93 หรือประมาณ 64 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561)แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับ และประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางสติปัญญาสังคมหรือเป็นผู้นำบุญ มี 2 บทบาทที่สำคัญ คือ 1) บทบาทประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย 2) บทบาทในการอนุเคราะห์สงเคราะห์สังคมส่วนรวมสอดคล้องกับความคิดของพระราชาวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2527 : 7-8) กล่าวว่าความเป็นมาในอดีตได้แสดงให้เห็นว่า สมัยใดพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนและเป็นเครื่องปรากฏของพระพุทธศาสนา ดำรงมั่นในสมณปฏิบัติทั้งในส่วนอัตตัตถปฏิบัติทาและในส่วนสมณกิจ อนุเคราะห์ชนหมู่มาก สามารถบำเพ็ญประโยชน์สนองความต้องการโดยธรรมแก่สังคมด้วยเมตตาธรรมตามหน้าที่ สมัยนั้นสังคมก็มองเห็นความจำเป็นของพระศาสนา พระสงฆ์ก็ได้รับความเคารพเทิดทูนบูชา พระศาสนาก็เจริญรุ่งเรืองเป็นส่วนประกอบอันขาดไม่ได้ของสังคม แต่สมัยใดพระสงฆ์ปฏิบัติเคลื่อนคลาด ไม่สามารถชักนำสังคมไปสู่ความสงบสุขและความเจริญโดยธรรมได้ สมัยนั้นฐานะของพระสงฆ์ก็เสื่อมโทรมลง ศรัทธาในพระศาสนา

ก็เสื่อมถอย สังคมก็ไม่เห็นความสำคัญของพระศาสนา และเป็นโอกาสแก่ชนมิถิลาภูมิผู้มั่งร่ำรวย ทำลายพระศาสนาได้ ในบางถิ่นถึงหมดสิ้นไปจากแผ่นดินก็มี เฉพาะในประเทศไทยแต่อดีต พระสงฆ์ได้บำเพ็ญสมณกิจ เพื่อประโยชน์แก่สังคมอย่างมากมาจนทำให้วัดวาอารามซึ่งเป็น ที่ตั้งของสถาบันศาสนานั้น กลายเป็นศูนย์รวมจิตใจและศูนย์กลางทางสังคม เป็นส่วนประกอบที่ขาดไม่ได้ของชุมชนทุกขนาด เช่น แม้สร้างหมู่บ้านเล็ก ๆ ขึ้นใหม่ ก็ต้องสร้างวัดขึ้นด้วย เป็นต้น กล่าวได้ว่าวัดทำหน้าที่เป็นสถาบันสังคมครบทุกแบบ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล สภา สโมสร ที่พักแรมคนเดินทาง สถานบันเทิง พืชพันธุ์ เป็นต้น เรียกได้ว่าเป็นทุกอย่างของชุมชน พระสงฆ์ มีฐานะเป็นผู้นำทั้งทางจิตใจและทางสังคม ได้รับความเคารพนับถือและบูชา เป็นที่เชื่อถือสูงสุด ความจริงในเรื่องนี้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป และมีหลักฐานที่ยังให้เห็นผลสืบมาแม้ถึงปัจจุบัน ดังนั้นพระสงฆ์จึงเป็นผู้นำทางสติปัญญาในการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และสงเคราะห์เกื้อกูลผู้อื่นเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง (อัตตัตถะ) และสังคมส่วนรวม (อุภยัตถะ)

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาตนเองและสังคมให้ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้มีความต้องการหาแนวทางใหม่มาแก้ปัญหาให้กับประชาชน เพื่อหาข้อสรุปใหม่ที่ดีกว่าเดิม ทำให้เกิดสิ่งใหม่และสร้างสรรค์ โดยมีการคิดและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการตั้งสมมติฐาน เพื่อเปลี่ยนกรอบ การมองปัญหาและการเผชิญกับสถานการณ์เก่า ๆ ด้วยวิถีทางแบบใหม่ ๆ มีการจูงใจและสนับสนุนความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ในการพิจารณาปัญหาและการหาคำตอบของปัญหา โดยกระตุ้นให้แสดงความคิดและเหตุผล ไม่วิจารณ์ความคิดของผู้อื่น แม้ว่าจะแตกต่างไปจากความคิดของตนเอง ทำให้รู้สึกว่าการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายและเป็นโอกาสที่ดีที่จะแก้ปัญหา ร่วมกัน โดยสร้างความเชื่อมั่นว่าปัญหาทุกอย่างต้องมีวิธีแก้ไข แม้บางปัญหาจะมีอุปสรรคมากมาย จะพิสูจน์ให้เห็นว่าสามารถเอาชนะอุปสรรคทุกอย่างได้จากความร่วมมือร่วมใจในการแก้ปัญหาของทุกฝ่าย

การกระตุ้นทางปัญญาจึงเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาความสามารถผู้นำทางสติปัญญาในการที่จะตระหนักแก้ปัญหาด้วยตนเองและผู้อื่น (โอเคเนชั่นบล็อก, 2550) โดยเฉพาะบทบาทพระสงฆ์ในยุคนิว نرمอล (New normal) ภายใต้สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) การส่งเสริมสติและการตื่นรู้ให้กับประชาชนจากปัญหาที่เกิดขึ้น นับว่ามีความสำคัญต่อการกระตุ้นทางปัญญาที่พระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนอยู่อย่างตระหนักแต่ไม่ตระหนกจนเกินไป สอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาพรหม ธรรมหาโส ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้ทัศนะไว้ว่า “พวกเราจะใช้ชีวิตอย่างไรให้สามารถเผชิญหน้ากับโรคภัยได้อย่างตื่นรู้ โดยไม่ตื่นตระหนกจนเกินไปในสถานการณ์ที่โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) กำลังแพร่ระบาดอยู่ในสังคมไทยและทั่วทุกมุมของโลก นอกเหนือจาก “ยานอก” ที่จะทำหน้าที่รักษากายของเราแล้ว “สติ” จึงเป็น “ยานใน” ที่จะหน้าที่คอยคุ้มครองป้องกันกายใจของเราให้สามารถเผชิญหน้า

กับโรคร้ายได้อย่างตื่นรู้ โดยไม่ตื่นตระหนกมากเกินไป” (เดลินิวส์, 2563) การกระตุ้นทางปัญญาสังคมของพระสงฆ์ในยุคนิวนอร์มอล ด้วยการใช้หลักการเจริญสติเป็นฐานเพื่อรู้เท่าทันและปรับตัวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการแพร่ระบาดของโรคร้าย ให้สามารถอยู่ได้อย่างไม่ตื่นตระหนกมากเกินไปถือว่ามีค่าอย่างยิ่ง

จะเห็นได้ว่าบทบาทพระสงฆ์ในปัจจุบันมีความแตกต่างจากอดีต ที่พระสงฆ์นั้นไม่ได้จำกัดเฉพาะในวัดเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีบทบาทการพัฒนาสังคมด้วย เช่น บทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนิวนอร์มอล เพื่อให้ประชาชนมีสติ รู้เท่าทันกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยอาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ทำให้ผู้เขียนมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนิวนอร์มอล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนิวนอร์มอล 2) เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนิวนอร์มอล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนิวนอร์มอล

คำว่า บทบาท ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Role” เป็นเรื่องของพฤติกรรมและหน้าที่ความรับผิดชอบ (function) เป็นการแสดงให้เห็นว่า เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใด ก็ควรแสดงพฤติกรรมให้ตรงและเหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบนั้น ดิน ปรัชญพฤทธ์ (2538) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ นอกจากนี้บทบาทยังมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ เห็นได้จาก งามพิศ สัตย์สงวน (2538 : 73) ให้ทัศนะว่า พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ จะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มหรือสังคม เพื่อให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น ผู้มีตำแหน่งเป็นพ่อจะได้รับการคาดหวังจากสังคมให้แสดงบทบาทหรือหน้าที่ต่าง ๆ ของแม่ เช่น เลี้ยงดูลูก ส่งเสียให้เล่าเรียนอบรมสั่งสอนให้มีความรักความเอ็นดูและอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน เช่น ครู อาจารย์ เสมียน ภารโรง ต่างก็มีบทบาท ที่คาดหวังจะต้องทำในฐานะที่ครองตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านั้น อีกทั้ง ยังเป็นกลไกในการสร้างสรรค์และสร้างความสัมพันธ์ต่อกันทางสังคม เป็นการกระทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู ดังนั้นการแสดงบทบาทของบุคคล ต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น สถานภาพ ตำแหน่งทางสังคม ความรู้ความสามารถ เชื่อ อุปนิสัย ทัศนคติ เป็นต้น (พระครูปลัดบุญยัง ทูลโลโก (สุนทรวินิจ) และพระมหาสมบัติ ธนปญโญ, 2558 : 133) สรุปว่า บทบาทหมายถึง พฤติกรรมและหน้าที่รับผิดชอบของตนเองที่มีอยู่และกระทำสิ่งนั้น เป็นสิ่งที่คาดหวังของกลุ่มหรือสังคม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน เช่น บทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนิวนอร์มอล เป็นต้น

ส่วนคำว่า “พระสงฆ์” หมายถึง สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว เลื่อมใส สละเรือนออกบวช ถือวัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดาสั่งสอนและกำหนดไว้ นอกจากนี้ยังมีบทบาทที่สำคัญในปัจจุบัน คือ ด้านสาธารณสงเคราะห์, ส่งเสริมการศึกษา, การเผยแผ่, บทบาทแต่ละอย่างล้วนสัมพันธ์กับวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของประชาชนแทบทั้งสิ้น โดยวัดและพระสงฆ์ต่างมีความสำคัญในการเป็นผู้ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนให้แก่ประชาชนนำไปปฏิบัติ กล่าวคือ หลักพุทธธรรม เปรียบเสมือนนโยบายหรือแผนพัฒนา วัดเปรียบเหมือนระบบราชการ และพระสงฆ์เปรียบเสมือนข้าราชการเพียงแต่มีแนวทางที่แตกต่างกันแต่เป้าหมายก็เป็นเอกเช่นเดียวกัน คือการมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีสุขของประชาชน (วิระวัลย์ ดีเลิศ และปณัฐ อนุรักษปรีดา, 2562) พระสงฆ์ยังมีส่วนสำคัญเป็นดั่ง ฟันเฟืองในการนำพาพุทธวจนะ และคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเผยแผ่ซึ่งเป็นกลไกในการควบคุม พฤติกรรมของคนในสังคม และยังเป็นผู้นำทางจิตใจ รวมถึงเป็นแบบอย่างของผู้คนในสังคมให้ดำรงและ ครองตนอย่างมีสันติสุข พระสงฆ์ยังมี หน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ด้วยการอาศัยเมตตา กรุณาของตนและพุทธพจน์ที่ตรัสสอนเกี่ยวกับหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์ (พระราชมรรณี, ป.อ.ปยุตโต , 2530 : 4) นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการเผยแผ่คำสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และมีวิธีการ ทำงานเชิงรุกมากขึ้น จึงทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายประชาชนได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น (วิระวัลย์ ดีเลิศ และปณัฐ อนุรักษปรีดา, 2562) สรุปได้ว่า พระสงฆ์ คือ ผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ถือข้อวัตรปฏิบัติของ พระพุทธเจ้า มีบทบาทเป็นผู้นำทางจิตใจ ให้ความรู้กระตุ้นทางปัญญา เผยแผ่และส่งเสริมอนุเคราะห์สังคม ส่วนรวม

สำหรับบทบาทของพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญานับว่ามีความสำคัญ การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation : IS) เพื่อตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดสิ่งใหม่และสร้างสรรค์ ผ่านการตั้งสมมุติฐาน การมองปัญหา การเผชิญกับสถานการณ์เก่า ๆ ด้วยวิถีทางที่ทันสมัย แสดงให้เห็น ถึงความสำคัญของการกระตุ้นทางปัญญามาใช้ในการทำงานให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติงานมากขึ้น สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้จริง (โอเคเนชั่นบล็อก, 2550; อรปวิณั ธรรมานุชิต, 2559 : 185) สอดคล้องกับแนวคิดของชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2561) ที่กล่าวไว้ว่า การกระตุ้น ทางปัญญาเป็นการที่ผู้นำกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาความสามารถในการคิดได้ด้วยตนเอง อาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมของผู้นำมีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง จึงกล่าวได้ว่า การกระตุ้นปัญญาเป็นการ กระตุ้นความคิด เพื่อแก้ไขปัญหาโดยทำให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ที่สร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคนิวนอร์มอล “New normal” คือ ความปกติใหม่, ฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีตอันเนื่องมาจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแบบแผนและ แนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติ และเคยคาดหวังล่วงหน้าได้ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย รูปแบบวิถีชีวิตใหม่นี้ประกอบด้วยวิถีคิด วิธีเรียนรู้ วิธีสื่อสาร

วิธีปฏิบัติและการจัดการ การใช้ชีวิตแบบใหม่เกิดขึ้นหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงและรุนแรงอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ปัจจุบันมากกว่าจะดำรงรักษาวิถีดั้งเดิมหรือวนหาถึงอดีต (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

จึงสรุปได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนิวอร์มอล หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของพระสงฆ์ในการทำหน้าที่กระตุ้นทางปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมที่เกิดขึ้นเพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่สร้างสรรค์ในยุคนิวอร์มอล ภายใต้สถานการณ์ที่โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ในสังคมไทยในขณะนี้ โดยกระตุ้นให้ประชาชนมีสติรู้เท่าทันกับปัญหาที่เกิดขึ้น ให้สามารถอยู่อย่างตระหนกอย่างไม่ตื่นตระหนกจนเกินไป ทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าปัญหาทุกอย่างต้องมีวิธีแก้ไขได้เสมอ

แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนิวอร์มอล

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนิวอร์มอล หมายถึง การที่พระสงฆ์มีการกระตุ้นให้ประชาชนมีการตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และหาแนวทางใหม่ ๆ มาแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบผ่านการตั้งสมมติฐานเพื่อเปลี่ยนกรอบแนวคิดการมองปัญหา และการเผชิญกับสถานการณ์เก่า ๆ ด้วยวิธีการใหม่ ๆ ภายใต้สถานการณ์ที่โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) มีความเข้าใจและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง สรุปแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนิวอร์มอล เป็น 3 ประการ ดังนี้ 1) การกระตุ้นปัญญาจากการฟัง 2) การกระตุ้นปัญญาจากการคิด 3) การกระตุ้นปัญญาจากการลงมือปฏิบัติ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การกระตุ้นปัญญาจากการฟัง (สุตมยปัญญา) หมายถึง ปัญญาหรือความรู้อันเกิดขึ้นจากการศึกษาเล่าเรียน ความรู้ที่เกิดจากการสดับรับฟังเล่าเรียนมาจากผู้อื่นนี้ เมื่อเขาแนะนำชี้แจงดีจนเกิดความเข้าใจขึ้นมา เห็นตามนั้น รู้เท่าถึงความเป็นจริง ก็เกิดปัญญาขึ้น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2531) การกระตุ้นทางปัญญามาจากการศึกษาเล่าเรียนที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ ผ่านการฟังจากเสียงตามสาย รายการวิทยุ สื่อออนไลน์ โดยนักวิชาการใช้ทักษะไว้ว่า สุตมยปัญญา พหุสสุตา (สดับมาก) ธตา (จำแม่น) วจสา บริจิตา (ท่องได้คล่อง) มีความเพียรมาก่อน (บุพพโยคสมุปนโน) เป็นพหูสูต (พหุสสุตา) เทศนามามาก (เทศนา พหุลา) อาศัยครู (ครูปนิสสุตา) (รัฐพี พิพัฒน์ธวัช และคณะ, 2562 : 162) นอกจากนี้แนวคิดของพนมกร คำวัง (2562 : 191) เห็นว่า ปัญญาสำเร็จด้วยการฟัง การฟังนี้รวมความถึงความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียนเทียบได้กับความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ทางอินทรีย์ สรุปได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาจากการฟัง เป็นปัญญาที่เกิดจากการฟัง ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ รู้เท่าทันความจริงกับปัญหาที่เกิดขึ้น สำเร็จได้จากการศึกษาเล่าเรียนด้วยตนเอง และมีวิจารณ์ญาณจากการฟังโดยไตร่ตรองด้วยปัญญาสอดคล้องกับหลักกาลมสูตร ที่ว่าฟังอย่าเชื่อเพราะฟังตามกันมา อย่าเชื่อเพราะถือปฏิบัติสืบ ๆ กันมา

อย่าเชื่อเพราะการเล่าลือ อย่าเชื่อเพราะอ่านในตำรา อย่าเชื่อเพราะคิดด้วยตนเอง อย่าเชื่อเพราะการคาดเดา อย่าเชื่อเพราะมีเหตุผลประกอบ อย่าเชื่อเพราะมีทฤษฎีที่คนอื่นกล่าวไว้ อย่าเชื่อเพราะรูปลักษณ์ อย่าเชื่อเพราะเขาเป็นครูเรา พึงใช้หลักธรรมอื่นที่เป็นพื้นฐานสำคัญของปัญญา คือ โยนิโสมนัสสิการ เมื่อคิดวิเคราะห์ตามประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่เราสงสัยในมูลเหตุต่าง ๆ ด้วยการใช้หลักกาลามสูตร 10 ประการ และโยนิโสมนัสสิการ ย่อมจะเกิดปัญญารู้แจ้งหรือได้ข้อเท็จจริงในสิ่งนั้น ว่าเป็นจริงหรือเป็นเท็จ ประการใด (สยามรุมเมท, 2564) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์จะต้องส่งเสริมให้ประชาชนไม่ประมาท รับฟังข่าวสารอย่างมีสติในปัจจุบัน โดยเฉพาะข่าวการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ที่มาจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือและยอมรับได้

2. การกระตุ้นปัญญาจากการคิด (จินตามยปัญญา) หมายถึง ปัญญาเกิดจากจินตะ ได้แก่ การรู้จักคิด กล่าวคือ เมื่อได้ความรู้เข้าใจที่เกิดจากสุดมยปัญญา ผ่านการเล่าเรียนสดับฟังแล้ว เป็นการฝึก โยนิโสมนัสสิการให้มองเห็นรู้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทำให้ก้าวต่อไปในการเข้าถึงความจริง และใช้ความรู้ได้อย่างได้ผล (กัญญภาค แมกกี้, 2561 : 116) มีผู้ให้ทัศนะความเห็นไว้ว่า ปัญญาที่เกิดจากการคิด ท่านเหล่านั้นรู้จักคิด หรือคิดเป็นเป็นผู้ค้นพบมีความรู้ต่าง ๆ หลายอย่าง โดยที่ท่านไม่ได้สดับเล่าเรียนเพราะยังไม่มีคนอื่นรู้เข้าใจ มาก่อน คิดค้นพิจารณาจนมองเห็นชัดด้วยตนเองก็คือ ปัญญาตรัสรู้นี้แหละ รู้จักสังเกต พินิจ และรู้จัก พิจารณาก็ได้ปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2531) สรุปว่า ปัญญาเกิดจากการฟังแล้วรู้จักคิด สังเกต ใช้พินิจและรู้จักพิจารณา เพื่อบอกปัญหา โดยใช้ปัญญาแก้ไขปัญหานั้น ๆ ให้เข้าถึงความจริง ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีสติและรู้เท่าทัน

3. การกระตุ้นปัญญาจากการลงมือปฏิบัติ (ภาวนามยปัญญา) หมายถึง ปัญญาสำเร็จด้วยการ อบรม เพื่อให้เข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเกิดความซาบซึ้ง ทราบดีโดยฉับไว สามารถลงมือปฏิบัติแล้วได้ผลอย่าง แน่นนอน ซึ่งปัจจุบันนิยมกันในรูปแบบการอบรมจิตใจตามแนวสมณะและวิปัสสนา (ชัยวัฒน์ อัตพัฒน, 2555) นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2531) กล่าวว่า ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติ หรือลงมือทำ หรือปัญญาใช้อบรมจิตใจ ทำให้รู้เท่าทันสภาวะความเป็นจริงของสรรพสิ่งทั้งปวง (บ้านจอมยุทธ, 2543) สรุปได้ว่า ปัญญาหรือความรู้อันเกิดจากการฝึกฝน หรือลงมือปฏิบัติ คือ ภาวนามยปัญญา เป็นการได้มา ซึ่งการกระตุ้นปัญญาระดับสุดท้าย โดยใช้องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียน และคิดวิเคราะห์จนได้ ข้อเท็จจริงในสิ่งนั้น แล้วนำแนวทางเหล่านั้นมาใช้ในการปฏิบัติจริง ทั้งในชีวิตประจำวันของคฤหัสถ์ และการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์เอง

สรุปได้ว่า ลักษณะปัญญาทั้ง 3 ประการ ถือเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการให้ได้มาซึ่งปัญญา หรือความรู้ อันเป็นจริง มีใช้รู้เท่า เพราะความเขลา หรือเชื่อในตำราหรือที่เขาสอน เป็นการกระตุ้นให้พินิจ วิเคราะห์ สังเกตพิจารณา อันจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ รู้เท่าทันความจริงกับปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดปัญญารู้แจ้งหรือได้ข้อเท็จจริงในสิ่งนั้น เช่น พระสงฆ์กระตุ้นปัญญาประชาชน

โดยนำหลักธรรมกาลามสูตร 10 ประการ ที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้างต้น เพื่อค้นหาข้อพิสูจน์จนได้ข้อเท็จจริง หรือได้ความรู้จริง ด้วยปัญญาตนเอง

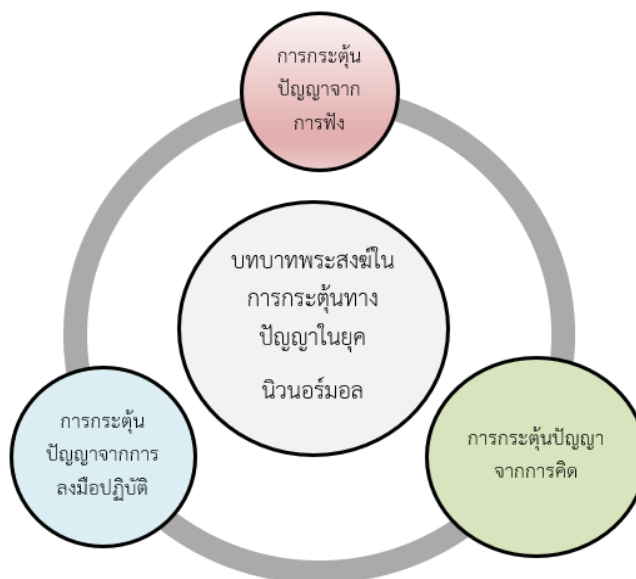
จึงเชื่อถือได้ โดยเฉพาะการรับฟังหรือเสพข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ในปัจจุบัน จะต้องใช้สติปัญญา ทั้ง 3 ระดับ เข้ามาประกอบ เช่น ข่าวสารด้านการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ที่มาจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือและยอมรับได้

สรุป

บทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาคุณวินนอร์มอล คือการที่พระสงฆ์กระทำหน้าที่กระตุ้นทางปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นการใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาของตนเองและสังคม โดยตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ด้วยการวิเคราะห์ไตร่ตรอง พินิจพิจารณา ด้วยการกระตุ้นให้ประชาชนมีสติ รู้เท่าทันกับปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ตื่นตระหนกจนเกินไปในสถานการณ์ที่โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) กำลังแพร่ระบาดอยู่ในสังคมไทยขณะนี้ ผ่านปัญญา 3 ระดับ คือ 1) สุตมยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน 2) จินตามยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์ 3) ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากฝึกฝน หรือลงมือปฏิบัติ เช่น การเจริญสติในชีวิตประจำวันในกิริยาบทต่าง ๆ เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จาก เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุควินนอร์มอล ภายใต้สถานการณ์ที่โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด -19) โดยพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการใช้ปัญญา แก้ไขปัญหาของตนเองและกระตุ้นปัญญาสังคมส่วนรวมทั้ง 3 ระดับ เพื่อให้ประชาชนรู้เท่าทันความเป็นจริงตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น อย่างมีสติ และอยู่ได้โดยไม่ทุกข์ มีการตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ผ่านการใช้ปัญญา คือ ปัญญาจากการฟัง มีความสามารถในการฟังจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถืออย่างมีสติปัญญาจากการคิดพิจารณา เพื่อให้เข้าใจตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น และปัญญาจากการฝึกฝนอบรมตนเองให้มีจิตใจที่เข้มแข็ง สามารถเป็นที่พึ่งตนเองและผู้อื่นได้ภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีสติ และรู้เท่าทันความเป็นจริง

ภาพที่ 1 โมเดลบทบาทพระสงฆ์ในการกระตุ้นทางปัญญาในยุคนีวนอร์มอล

เอกสารอ้างอิง

- กัญญภัค แมกกี. (2561). ปัญญาในพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 23(1), 114-123.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2538). การจัดระเบียบทางสังคมในสังคมและวัฒนธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2561). ภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารองค์การ : แนวคิด ทฤษฎีและกรณีศึกษา. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- เดลินิวส์. (2563). สติสู้โควิด-19 สร้างการตื่นรู้ สู้กับการตื่นตระหนก. สืบค้นเมื่อ 11 กันยายน 2564, จาก <https://www.dailynews.co.th/article/763307/>
- ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2538). ทฤษฎีองค์การ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). ราชบัณฑิตบัญญัติ “นีวนอร์มอล” “ความปกติใหม่”. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2564, จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/1843766>
- บ้านจอมยุทธ. (2543). ปัญญา 3. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2564, จาก <https://www.baanjommyut.com/pratripidok/30.html>
- พนมกร คำวัง. (2562). พุทธปัญญาเพื่อการพัฒนาตนในปรัชญาเซน. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 3(3), 190-196.

- พระครูปลัดบุญยัง ทูลโลโก (สุนทรวิภาต) และ พระมหาสมบัติ ธนปญโญ. (2558). บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ยุคปัจจุบัน. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 2(3), 132-138.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2531). การพัฒนาปัญญา. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2564, จาก https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/297
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2531). การพัฒนาปัญญา. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2564, จาก https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/297
- พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต). (2530). บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- รัฐพี พิพัฒน์ธนวังศ์ และคณะ. (2562). การพัฒนาปัญญามนุษยเชิงบูรณาการแนวพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(4), 155-166.
- วิระวัลย์ ดีเลิศ และ ปณัฐ อนุรักษปรีดา. (2562). หนังสือวาทกรรมคำสอนของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 10(2), 117-130.
- สยามรุ่งเมท. (2564). การพัฒนาปัญญามนุษยเชิงบูรณาการแนวพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(4), 155-166.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). เผยผลสำรวจสถานะทางสังคม วัฒนธรรมและสุขภาพจิต. สืบค้นเมื่อ 11 กันยายน 2564, จาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/News/2561/N21-09-61-1.aspx>
- อรปวีณ์ ธรรมานุชิต. (2559). บทบาทของคณะผู้บริหารในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาองค์กรการบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารปกครอง*, 5(2), 180-196.
- โอเคนชั่นบล็อก. (2550). การกระตุ้นทางปัญญา. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2564, จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/chimde/2007/09/13/entry-1>